

دیپلماسی پارلمانی جمهوری اسلامی ایران و مجالس کشورهای عضو سازمان همکاری شانگهای (۱)

مجلس قانونگذاری روسیه و الزامات دیپلماتیک

مجلس شورای اسلامی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

خدای بزرگ بخشایش همیشه بخشایند

بِسْمِ

شماره مسلسل: ۱۸۴۸۰
کد موضوعی: ۲۶۰

مرکز پژوهش‌های
مجلس شورای اسلامی

تاریخ انتشار:
۱۴۰۱/۷/۲۴

عنوان گزارش:

دیپلماسی پارلمانی جمهوری اسلامی ایران و
مجالس کشورهای عضو سازمان همکاری شانگهای (۱)
مجلس قانونگذاری روسیه و الزامات دیپلماتیک مجلس شورای اسلامی

نام دفتر:

دفتر مطالعات سیاسی (گروه پارلمانی)

تهیه و تدوین کنندگان:

سیدحسین حسینی، عاطفه صادقی

ناظر علمی:

مصطفی دلاورپوراقدم

واژه‌های کلیدی:

۱. دیپلماسی پارلمانی
۲. هیئت‌های دیپلماتیک
۳. منطقه‌گرایی پارلمانی
۴. دومای دولتی روسیه
۵. شورای فدراسیون روسیه
۶. قانون اساسی روسیه

۶

چکیده

۸

مقدمه

۹

گفتار اول - جایگاه مجلس فدرال در ساختار قانون اساسی روسیه

۱۵

گفتار دوم - شورای فدراسیون روسیه

۱۸

گفتار سوم - دوماى دولتى روسیه

۲۵

گفتار چهارم - ملزومات توسعه روابط پارلمانی بین جمهوری اسلامی ایران و فدراسیون روسیه

۲۷

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

۲۸

منابع و مأخذ

دیپلماسی پارلمانی جمهوری اسلامی ایران و

مجالس کشورهای عضو سازمان همکاری شانگهای (۱)

مجلس قانونگذاری روسیه و الزامات دیپلماتیک مجلس شورای اسلامی

[چکیده]

در اوایل تأسیس مجلس نوین فدرال روسیه (سال ۱۹۹۳)، کارزار سیاسی بین رئیس جمهوری و رئیس دوما دولتی بسیار بالا بود. قانون اساسی روسیه مصوب سال ۱۹۹۳ میلادی، شامل ۹ فصل و ۱۳۷ ماده است. این قانون اساسی در بحبوحه تنش فزاینده سیاسی بین پارلمان و دولت به تصویب رسید. در فصل پنجم قانون اساسی روسیه (مواد ۹۴) تا (۱۰۹))، ساختار و مأموریت مجلس فدرال روسیه مشخص شده است.

علاوه بر ریاست جمهوری؛ شورای فدرال، اعضای شورای فدراسیون، اعضای مجلس دوما و دولت فدراسیون روسیه نیز از ابتکار ارائه لوایح قانونی برخوردارند. اگر رئیس جمهور از امضای مصوبه دوما دولتی و شورای فدراسیون امتناع کند، لایحه دوباره در مجلس فدرال رأی گیری می شود و اگر بیش از دوسوم نمایندگان دوما دولتی و سناتورهای شورای فدراسیون، آن لایحه را مجدداً تصویب کنند، رئیس جمهور باید حداکثر ظرف ۷ روز لایحه را توشیح نماید.

هر واحد فدرال، دارای دو کرسی در شورای فدراسیون روسیه است. یک سناتور از طرف رکن اجرایی و سناتور دیگر از طرف رکن قانونگذار هر ایالت مشخص می شود. در نتیجه در این شورا، ملاحظات هر دو رکن اجرایی و قانونگذاری لحاظ می شود و هر فدراسیون جدا از وسعت و تعداد جمعیت، دارای دو کرسی در شورای فدرال است، به همین دلیل از جایگاه سیاسی بالاتری در قیاس با دوما دولتی برخوردار است.

در صورت عدم توانایی رئیس جمهور و نخست وزیر، رئیس شورای فدراسیون روسیه تا برگزاری انتخابات، وظایف ریاست جمهوری را انجام می دهد. نمایندگان شورای فدرال روسیه از بین خود،

یکی از ظرفیت‌ها و ابتکارات دیپلماتیک تسریع در فرایند شکل گیری قرن پیش رو- قرن آسیا، شناسایی ظرفیت‌های مغفول توسعه دیپلماسی پارلمانی دوجانبه بین جمهوری اسلامی ایران و فدراسیون روسیه است. ساختار نظام قانونگذاری روسیه، دو مجلسی و از «دوما دولتی» و «شورای فدراسیون» تشکیل شده است که به ترتیب مجلس سفلی و علیا نامیده می شوند. انقلاب ۱۹۰۵ نقش مهمی را در شکل گیری پایه‌های اولیه پارلمان روسیه ایفا نمود و با فرمان امپراتور تزار، نیکلای دوم، دوما دولتی هر چند با اختیارات بسیار محدود پایه گذاری شد. بین سال‌های ۱۹۱۷ تا ۱۹۳۶، «کنگره شوروی» و از سال ۱۹۳۶ تا فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی در سال ۱۹۹۱ میلادی، «شورای عالی اتحاد شوروی» مأموریت قانونگذاری در روسیه کنونی را بر عهده داشت که در زمان انحلال دارای ۵۴۲ کرسی بود.

روی کار آمدن میخائیل گورباچف و انجام اصلاحات گسترده سیاسی و اقتصادی در قالب «پرستروئیکا» و «گلاسنوست»، بستر تغییرات ساختاری و عملکردی پارلمان شوروی را فراهم کرد. آغاز ریاست جمهوری «بوریس یلتسین»، نقطه عطف تحول و تغییرات بنیادین در مجلس فدرال و شکل گیری پارلمان کنونی روسیه است. پس از همه پرسی قانون اساسی در سال ۱۹۹۳، اختیارات پارلمان کاهش و اختیارات رئیس جمهوری به طور محسوسی افزایش می یابد. برای مثال مجلس فدرال باید به صورت دائمی فعالیت نماید و نباید هیچ گاه اداره کشور بدون مجلس باشد، ولی رئیس جمهور براساس مواد (۱۱۱) و (۱۱۷) قانون اساسی این اختیار را دارد با شرایطی که در قانون اساسی این کشور آورده شده است، دوما دولتی را منحل کند.

1. Supreme Soviet of the Soviet Union

روسیه، عراق، کویت، نیجر و بورکینافاو، در یک گروه دوستی قرار دارند که تجانس فرهنگی و جغرافیایی پایینی با یکدیگر دارند. توصیه می‌شود روسیه و کشورهای آسیای میانه در یک گروه قرار گیرند. این اقدام به توسعه کریدور شمال - جنوب و دیپلماسی پارلمانی اقتصادی در آسیای میانه کمک می‌کند. اهتمام نمایندگان دو کشور برای **بازدیدهای میدانی متقابل از پارلمان و نهادهای تابعه** نیز می‌تواند در تبادل تجارب قانونگذاری و نظارتی مؤثر باشد. یکی دیگر از سازوکارهای توسعه دیپلماسی پارلمانی متقابل، **شناسایی ظرفیت‌های همکاری در حاشیه مجامع پارلمانی** است. برای مثال مجمع مجالس آسیایی و اتحادیه بین‌المجالس جهانی، دو کانون مهم همکاری هیئت‌های دیپلماتیک پارلمانی دو کشور برای اتخاذ مواضع همسو است.

پیش‌نیاز همگرایی پارلمانی در قاره آسیا، مستلزم گام‌های مشترک مجالس دو کشور برای تأسیس مجامع پارلمانی منطقه‌ای است، به طوری که رایزنی ریاست محترم مجلس شورای اسلامی و رئیس دومای دولتی روسیه یا مذاکرات رؤسای گروه‌های دوستی و هیئت‌های دیپلماتیک پارلمانی دو کشور برای تشکیل اتحادیه‌های پارلمانی منطقه‌ای مانند مجمع پارلمانی دریای خزر، مجمع پارلمانی پیمان شانگهای یا مجمع پارلمانی کشورهای کریدور شمال - جنوب، تجربه‌ای سازنده برای خیز به سمت منطقه‌گرایی پارلمانی قاره‌ای قلمداد می‌شود.

رئیس و معاونانش را انتخاب می‌کنند. رئیس؛ جلسات شورای فدراسیون را اداره می‌کند و بر قوانین داخلی مجلس نظارت دارد. تعداد قانونگذاران دومای دولتی ۴۵۰ نفر است که براساس رأی شهروندان این کشور به مدت ۵ سال انتخاب می‌شوند «ویاچسلاو ولودین» از فراکسیون روسیه واحد، ریاست آن را برعهده دارد. مأموریت توسعه روابط پارلمانی با سایر کشورها و حضور در مجامع پارلمانی برعهده «هیئت‌های دیپلماتیک دائمی دومای دولتی» است که اعضای آن براساس **قاعده اصل تناسب فراکسیون‌ها انتخاب می‌شوند** و فراکسیون اکثریت، رهبری اغلب هیئت‌های دیپلماتیک را برعهده دارد. **البته ضمانت اجرایی برای توصیه‌های این هیئت‌ها در قانون اساسی پیش‌بینی نشده است، اما در عین حال دولت نمی‌تواند به آن بی‌توجه باشد**، زیرا دومای دولتی این صلاحیت و اختیار را دارد که با معاهدات و موافقتنامه‌های بین‌المللی دولت مخالفت کند و تازمانی که دوما آن را تصویب نکند، موافقتنامه مذکور لازم‌الاجرا نخواهد شد. اعضای گروه دوستی در دوما می‌توانند براساس روابطی که با نهادهای اجرایی برقرار کرده‌اند و نیز اختیاراتی مانند پرسش از مقامات اجرایی، در جهت حل و فصل اختلافات یا کاهش تنش بین دو کشور کمک کنند.

بخشی دیگر از ظرفیت دیپلماتیک قوه مقننه، اهتمام نمایندگان به توسعه «دیپلماسی پارلمانی فراکسیون محور»^۱ است. «**فراکسیون روسیه واحد**»^۲ قدرتمندترین و بزرگ‌ترین حزب حاکم این کشور است و اعضای آن، پُست‌های کلیدی ریاست جمهوری و ریاست هر دو مجلس علیا و سلفای روسیه را در اختیار دارند. این فراکسیون در انتخابات دور هشتم دومای دولتی موفق شد **۳۲۵ کرسی از مجموع ۴۵۰ کرسی مجلس دوما** را به‌دست آورد.

با توجه به نقش مجالس دو کشور قدرتمند جمهوری اسلامی ایران و فدراسیون روسیه در ترتیبات منطقه‌ای و بین‌المللی و همچنین نقش پیشران مجالس دو کشور در جهت تحقق قرن بیست و یکم - قرن آسیا، لازم است با ارائه برخی راهکارها و ابتکارات در جهت تحکیم روابط پارلمانی دوجانبه اقدام شود.

1. Faction Basis Parliamentary Diplomacy
2. United Russia Faction

[مقدمه]

فدراسیون روسیه و جمهوری اسلامی ایران علاوه بر اینکه از همسایگان تأثیرگذار در معادلات منطقه‌ای و جهانی هستند، عضو سازمان همکاری‌های شانگهای نیز می‌باشند و بین دو کشور روابط راهبردی حاکم است. با توجه به عضویت رسمی جمهوری اسلامی ایران در سازمان همکاری شانگهای در ۱۶ سپتامبر ۲۰۲۲ (۲۵ شهریور ۱۴۰۱)، دفتر مطالعات سیاسی انتشار سلسله گزارش‌هایی با محوریت ساختار کاوی مجالس قانونگذاری و بررسی ساز و کارهای توسعه دیپلماسی پارلمانی با مجالس عضو این پیمان را در دستور کار قرار داده است تا از ظرفیت‌های دیپلماسی پارلمانی نیز در جهت توسعه همکاری‌های اقتصادی و امنیتی جمهوری اسلامی ایران با این سازمان بهره‌برداری شود.

از طرفی ریاست محترم مجلس شورای اسلامی نیز با تأکید بر اینکه قرن بیست و یکم - قرن آسیاست، بر لزوم فعال‌سازی ظرفیت‌های دیپلماسی پارلمانی برای گسترش همکاری‌های دو جانبه، چند جانبه و قاره‌ای بین جمهوری اسلامی ایران با همسایگان و کشورهای آسیایی تأکید کرده‌اند.

در راهبرد قرن پیش‌رو - قرن آسیا، نقش کنشگران فعال سیاسی از جمله هیئت‌های دیپلماتیک و گروه‌های دوستی مجالس آسیایی و روسیه در نظام‌های منطقه‌ای و استقرار امنیت پایدار در قاره آسیا افزایش می‌یابد و انحصار فناوری، دانش و صنعت از غرب خارج می‌شود و «نقش تنظیم‌کنندگی و راهبردی»^۱ قاره آسیا به عنوان مرکز ثقل و موتور پیشران توسعه در معادلات منطقه‌ای و جهانی ارتقا می‌یابد. در راهبرد قرن بیست و یکم - قرن آسیا، ترسیم نقشه راه عملیاتی برای گسترش رایزنی‌های دیپلماتیک مجلس شورای اسلامی با همسایگان کشورهای عضو سازمان همکاری شانگهای و مجالس کشورهای مهم مانند روسیه، هند، اندونزی؛ کشورهای همسایه و کشورهای آسیای مرکزی از اهمیت راهبردی برخوردار است. در نتیجه یکی از پیشران‌های تحقق انطباق با الزامات ناشی از روند قرن پیش‌رو - قرن آسیا، ساختار پژوهی مجالس قانونگذاری عضو سازمان همکاری شانگهای است. با توجه به ارتقای هوشمندانه روابط راهبردی و بلندمدت جمهوری اسلامی ایران و روسیه و باز خورد آن بر شکوفایی اقتصادی، تقویت کریدور شمال - جنوب، توسعه دیپلماسی اقتصادی و استقرار امنیت پایدار، در اولین گزارش از سلسله گزارش‌های بررسی مجالس کشورهای عضو این سازمان، مجلس فدرال روسیه مورد بررسی قرار می‌گیرد.

1. Regulatory and Strategic Role

[گفتار اول - جایگاه مجلس فدرال در ساختار قانون اساسی روسیه]

در این گفتار سیر تحول، فرایند قانونگذاری و جایگاه مجلس فدرال روسیه در قانون اساسی این کشور بررسی می‌شود.

۱-۱. پیشینه تأسیس مجلس فدرال

تأسیس مجلس فدرال روسیه به دوران امپراتوری تزارها و بعد از آن به حکومت کمونیستی برمی‌گردد. مهم‌ترین عناصر و رویدادهای مهم سیاسی که بر پارلمان روسیه و دامنه صلاحیت آن از بدو تأسیس تاکنون تأثیر گذاشته‌اند عبارتند از:

الف) انقلاب ۱۹۰۵ روسیه

اولین ستون‌های تأسیس پارلمان در ساختار سیاسی روسیه در ششم اوت ۱۹۰۵ تحت تأثیر انقلاب ژانویه ۱۹۰۵ این کشور با فرمان «امپراتور نیکولای دوم»^۱ با عنوان «دومای دولتی» پایه‌گذاری شد. «شورای امپراتوری روسیه»^۲ نیز رکن دیگر قانونگذاری این کشور بود.^۳ امپراتور نیکولای دوم در ۱۷ اکتبر ۱۹۰۵ بیانیه‌ای را امضا نمود که براساس آن لازم‌الاجرا شدن قوانین مستلزم تصویب در دومای دولتی شد. به عبارت دیگر ۱۷ اکتبر ۱۹۰۵ نقطه عطف و آغازین ارتقای دومای دولتی روسیه از یک نهاد مشورتی به یک رکن قانونگذاری هر چند با اختیارات بسیار محدود بود. تا سال ۱۹۱۷، دومای دولتی شامل پنج طبقه «صاحبان زمین، نمایندگان صنعت طبقه متوسط، بازرگانان، روشنفکران و دهقانان»^۴ و تعداد نمایندگان بین ۴۷۸ تا ۵۲۵ نفر متغیر بود. دوره فعالیت اولین دومای دولتی بسیار کوتاه و از ۲۷ آوریل تا هشتم ژوئیه ۱۹۰۶ در سنت پترزبورگ برگزار شد.^۵

«انقلاب ۱۹۰۵ روسیه»^۶ از ۲۲ ژانویه ۱۹۰۵ آغاز و تا ۱۶ ژانویه ۱۹۰۷ ادامه داشت. این انقلاب سال ۱۹۰۵ روسیه در جایگزینی استبداد تزاری با جمهوری دموکراتیک، توزیع زمین بین دهقانان، پیشرفت معیشت کارگران صنعتی، تأسیس مجلس مؤسسان و ایجاد یک نهاد قانونگذاری مستقل ناموفق بود و اکثر رهبرانش بازداشت شدند،^۷ با وجود این، انقلاب، رژیم تزاری را به انجام اصلاحات گسترده‌ای مجبور نمود که مهم‌ترین آنها عبارتند از:^۸

■ تصویب «قانون‌های اساسی ۱۹۰۶»^۹

■ تأسیس دومای دولتی که موجب گسترش فعالیت احزاب شد.^{۱۰} به عبارت دیگر هر چند قدرت تزار همچنان گسترده باقی‌ماند، اما با ایجاد دومای دولتی، قانونی شدن احزاب سیاسی و اعطای حقوق مدنی مانند آزادی بیان و آزادی اجتماعات، حیطة قدرت امپراتوری تزار محدود شد.^{۱۱}

ب) انقلاب فوریه و اکتبر ۱۹۱۷

دومین عنصر سیاسی که بر ساختار و شکل نظام قانونگذاری روسیه تأثیر گذاشت انقلاب فوریه و اکتبر ۱۹۱۷ بود که توسط «حزب بلشویک»^{۱۲} (شاخه رادیکال حزب سوسیال دموکرات کارگری روسیه) به رهبری ولادیمیر لنین سازماندهی شد که مهم‌ترین نتایج آن عبارت بودند از:^{۱۳}

خلع نیکولای دوم، آخرین امپراتور تزارها از سلطنت و پایه‌گذاری اتحاد جماهیر شوروی بر پایه صلح - نان - زمین^{۱۴}

تشکیل چهار دور جلسه دومای دولتی در زمان امپراتور نیکولای دوم که دور چهارم آن بین ۱۵ نوامبر ۲۰۱۲ تا ۱۶ اکتبر ۱۹۱۷ برگزار شد.^{۱۵}

1. Emperor Nicholas II
2. Council of the Russian Empire
3. <http://duma.gov.ru/en/duma/about/history/information/>
4. landowners, Representatives of the Industrial Middle Class, Merchants, City Intellectuals, and Peasants
5. <http://duma.gov.ru/en/duma/about/history/information/>
6. Russian Revolution of 1905.
7. <https://www.britannica.com/place/Russian-Empire/Revolution-of-1905-and-the-First-and-Second-Dumas>
8. <https://alphahistory.com/russianrevolution/1905-revolution/>
9. Russian Constitution of 1906.
10. <https://www.thoughtco.com/russian-revolutions-1905-1221816>
11. http://orlandofiges.info/section2_1905TheFirstRussianRevolution/index.php
12. Bolshevik
13. <https://www.britannica.com/summary/Russian-Revolution>
14. <https://www.thoughtco.com/causes-of-the-russian-revolution-1221800>
15. <https://www.iwm.org.uk/history/what-was-the-february-revolution>

ج) ایجاد شورای عالی اتحاد شوروی و مصونیت پارلمانی نمایندگان

از ۳۰ دسامبر ۱۹۲۲ که «اتحاد جماهیر سوسیالیست شوروی»^۱ تأسیس شد تا سال ۱۹۳۶ میلادی، «کنگره شوروی»^۲ وظیفه قانونگذاری را برعهده داشت، ولی از سال ۱۹۳۶ تا ۲۲ اوت ۱۹۹۱، «شورای عالی اتحاد شوروی»^۳ رکن قانونگذار روسیه کنونی می‌شود. از سال ۱۹۳۶، قانونگذاران از «مصونیت پارلمانی»^۴ برخوردار شدند. این شورا بر مبنای الگوی شورای عالی اتحاد جماهیر شوروی شکل گرفت و به‌عنوان مقتدرترین نهاد قانونگذاری اتحاد جماهیر شوروی تا زمان انحلال در سال ۱۹۹۱ دارای ۵۴۲ کرسی بود.^۵ نمایندگان مورد قبول شوراها را به‌صورت دوره‌ای در انتخابات‌های بدون رقیب انتخاب می‌شدند. این شوراها تا اندازه زیادی فرامین تحمیلی حزب کمونیست اتحاد جماهیر شوروی را برای هر جمهوری سوسیالیستی باز تأیید می‌کردند و به‌عنوان رکن قانونگذار روسیه بیشتر حزب‌محور بودند تا مردم‌محور و از حزب کمونیست تأثیر می‌پذیرفتند. اولین دوره شورای عالی اتحاد شوروی (۱۹۴۶-۱۹۳۸) به‌دلیل وقوع جنگ جهانی دوم طولانی شد و ریاست آن را «میخائیل کالینین»^۶ برعهده داشت.^۷

تصویر ۱. لوگوی نهاد قانونگذاری روسیه بین سال‌های ۱۹۲۲ تا ۱۹۹۱

لوگوی شورای عالی اتحاد شوروی رکن قانونگذار شوروی بین سال‌های ۱۹۳۶ تا ۱۹۹۱

لوگوی نهاد قانونگذاری شوروی بین سال‌های ۱۹۱۷ تا ۱۹۳۶

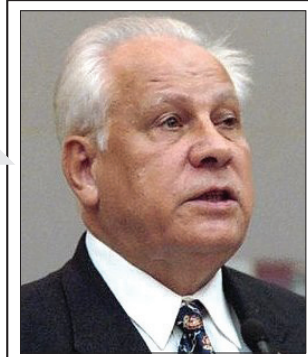
د) روی کار آمدن میخائیل گورباچف و فروپاشی اتحاد جماهیر شوروی

روی کار آمدن میخائیل گورباچف و انجام اصلاحات سیاسی و اقتصادی بر اساس «پرسروئیکا»^۸ و «گلاسنوست»^۹،^{۱۰} بستر تحول در ساختار نظام قانونگذاری روسیه را فراهم کرد.^{۱۱} جدایی جمهوری‌های سابق شوروی از اوت ۱۹۹۱، روند تغییر ساختار سیاسی و بالطبع نظام قانونگذاری روسیه را سرعت بخشید.^{۱۲} آخرین رئیس شورای عالی اتحاد شوروی، «اناتولی لویکیانف»^{۱۳} از پانزدهم مارس ۱۹۹۰ تا ۲۲ اوت ۱۹۹۱ این مسئولیت را برعهده داشت.^{۱۴}

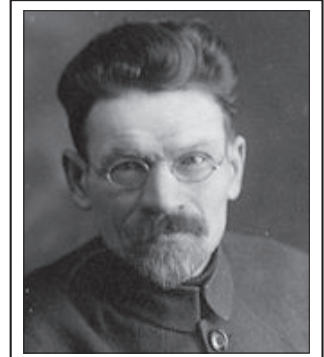
1. Union of Soviet Socialist Republics (USSR)
2. Congress of Soviets
3. David A. Law, Russian Civilization, New York: Arno Press, 1975, p. 145.
4. Supreme Soviet of the Soviet Union
5. Parliamentary Immunity
6. <http://duma.gov.ru/en/duma/about/history/information/>
7. <https://www.britannica.com/topic/Supreme-Soviet>
8. Mikhail Kalinin
9. <https://www.britannica.com/biography/Mikhail-Ivanovich-Kalinin>
10. perestroika
11. glasnost
12. میخائیل گورباچف در ۳۰ اگوست ۲۰۲۲ (۸ شهریور ۱۴۰۱) در سن ۹۱ سالگی درگذشت و در کنار همسرش که در سال ۱۹۹۹ درگذشته بود در گورستان نوودویچی مسکو به خاک سپرده شد.
13. <https://www.britannica.com/place/Russia/Government-and-society#ref422448>
14. Anatoly Lukyanov
15. <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/02606755.2019.1615672>

تصویر ۲. اولین و آخرین رئیس شورای عالی اتحادیه شوروی

آناتولی لویکیانوف بین سال‌های ۱۹۸۷ تا ۱۹۸۸ دبیر کمیته مرکزی حزب کمونیست شوروی و از آن تاریخ نیز تا سال ۱۹۹۰ نامزد عضویت در پولیتبورو و دوست گورباچف رئیس جمهوری شوروی در ابتدا طرفدار و سپس مخالف سرسخت وی شد و در مبارزات علیه او گوی رقابت را از دیگر هم‌حزبی‌های خود بود. آناتولی لویکیانوف از اوت تا ماه اکتبر سال ۱۹۹۲ به اتهام حمایت از کودتا علیه حکومت گورباچف در بازداشتگاه ماتروسکی تیشینا در مسکو زندانی بود. لویکیانوف سه ماه پیش از فروپاشی شوروی یعنی در ماه اکتبر سال ۱۹۹۱ از مقام رئیس مجلس عالی شوروی عزل شد. او در نهم ژانویه ۲۰۱۹ در سن ۸۸ سالگی به دلیل کهولت سن درگذشت.

آناتولی لویکیانوف
آخرین رئیس مجلس قانونگذاری شوروی

میخائیل کالینین
اولین رئیس مجلس قانونگذاری شوروی

ه) برگزاری همه‌پرسی قانون اساسی به فرمان بوریس یلتسین

نظام سیاسی روسیه بر اساس «نظام فدرالیسم شبه ریاستی»^۱ پایه‌گذاری شده است. آغاز ریاست جمهوری «بوریس یلتسین»^۲ نقطه عطف تحول و تغییرات بنیادین در نهاد قانونگذاری این کشور و شکل‌گیری پارلمان کنونی روسیه محسوب می‌شود.^۳ با دستور بوریس یلتسین برای انحلال شورای عالی اتحاد شوروی در ۲۱ سپتامبر ۱۹۹۳ و برگزاری انتخابات پارلمانی زودرس در دسامبر ۱۹۹۳، تنش بین رؤسای قوای مقننه و مجریه افزایش یافت.^۴ متعاقباً «روسلان خاسبولاتف»^۵، رئیس وقت دوما روسیه، بوریس یلتسین را برکنار و «ژنرال الکساندر روتسکوی»^۶ را به‌عنوان رئیس جمهور روسیه معرفی کرد. تصاعد اختلافات سیاسی بین رؤسای وقت قوای مقننه و مجریه، به رویارویی نظامی منجر شد و با فرمان بوریس یلتسین، پارلمان این کشور مورد حمله نظامی قرار گرفت و بدین ترتیب رئیس‌جمهور وقت موفق شد با حمایت نیروهای مسلح در مقابل حامیان پارلمان به پیروزی دست یابد.^۷

بوریس یلتسین با اتکا به نتایج همه‌پرسی مورخ ۱۲ دسامبر ۱۹۹۳، خواهان برگزاری انتخابات پیش از موعد مجلس، انحلال شورای عالی روسیه و متعاقباً جایگزینی قانون اساسی جدید با قانون اساسی اتحاد جماهیر شوروی مورخ ۱۲ آوریل ۱۹۷۸ میلادی می‌شود.^۸ به دنبال انحلال شورای عالی اتحاد شوروی و با استناد به قانون اساسی مصوب سال ۱۹۹۳، دو مجلس با عناوین «مجلس دوما دولتی» یا مجلس سفلی و «شورای فدراسیون روسیه» یا مجلس علیا تأسیس می‌شود. بر اساس قانون اساسی مصوب سال ۱۹۹۳، برخی اختیارات مجلس فدرال کاهش و قدرت و اختیارات رئیس‌جمهور روسیه در سپهر حکمرانی سیاسی این کشور به‌طور محسوسی افزایش می‌یابد.^۹

1. Semi-Presidential Federalism System
2. Boris Yeltsin

بوریس یلتسین از ۱۹۹۱ تا ۱۹۹۹ رئیس‌جمهور روسیه بود و نقش مهمی را در فروپاشی شوروی داشت. او در ۲۳ آوریل ۲۰۰۷ بر اثر سکته قلبی درگذشت. او با دستور مستقیم میخائیل گورباچف، بین سال‌های ۱۹۸۵ تا ۱۹۸۷ شهردار مسکو بود که اصلاحات گسترده‌ای در حوزه شهرداری انجام داد.

3. <https://www.britannica.com/summary/Boris-Yeltsin>
4. <https://www.britannica.com/biography/Boris-Yeltsin>
5. Ruslan Imranovich Khasbulatov
6. Alexander Vladimirovich Rutskoy
7. <https://www.oxfordreference.com/view/10.1093/oi/authority.20110803100035743>
8. The Constitution (Basic Law) of The Russian Soviet Federative Socialist Republic, <https://www.PrLib.Ru/En/Node/420902>
9. https://www.cs.mcgill.ca/~rwest/wikispeedia/wpcd/wp/r/Russian_constitutional_crisis_of_1993.htm

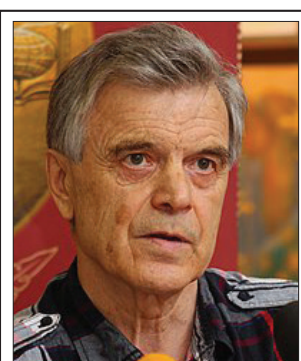
تصویر ۳. بنیانگذار قانون اساسی سال ۱۹۹۳ و لوگوی دومای دولتی روسیه

بوریس یتلسین
پایه گذار قانون اساسی جدید روسیه
مصوب سال ۱۹۹۳

لوگوی دومای دولتی روسیه

روسلان خاسبولاتف
رئیس دومای روسیه قبل از انحلال
در سال ۱۹۹۳

در نتیجه از سال ۱۹۹۳ و تصویب قانون اساسی جدید، اختیارات ریاست جمهوری روسیه به طور محسوسی افزایش می‌یابد که این امر با سنت تاریخی تمرکز قدرت سیاسی در این کشور هماهنگ و متناسب است، به طوری که رئیس جمهوری به عنوان «رئیس کشور»^۱ شناخته می‌شود.^۲ در اولین انتخابات دومای دولتی پس از قانون اساسی سال ۱۹۹۳، حزب «لیبرال دمکرات» اکثریت کرسی‌ها را به دست آورد و از طریق ائتلاف با یکی از شاخه‌های حزب کمونیست، «ایوان ریپکین» به عنوان اولین رئیس دومای دولتی انتخاب شد، ولی به دلیل بدبینی‌های فزاینده به سیاست‌های دولت وقت، حزب کمونیست در دومین انتخابات دومای دولتی اکثریت کرسی را تصاحب می‌نماید. در این دوره رویارویی سیاسی بین دومای دولتی و بوریس یتلسین، رئیس جمهور وقت روسیه افزایش می‌یابد که خروجی آن رأی عدم اعتماد به نخست‌وزیر معرفی شده از سوی بوریس یتلسین و طرح برکناری رئیس جمهور از طرف دومای دولتی بود. این امر نشان می‌دهد که در اوایل تأسیس مجلس فدرال روسیه (سال ۱۹۹۳)، فراز و نشیب‌های مواجهه سیاسی بین قوای مقننه و مجریه بسیار بالا بود.

۱-۲. فرایند رأی‌گیری در مجلس فدرال

شورای فدراسیون تمام تصمیمات، فرامین و مصوبه‌هایش را با اکثریت تمام اعضا اتخاذ می‌کند، مگر اینکه قانون اساسی به طور خاص اکثریتی را تعیین کرده باشد که به موجب آن اقداماتی از قبیل اصلاحیه قانون اساسی باید توسط شورای فدراسیون تصویب شود. قانون اساسی طبق ماده (۱۰۴) خود به شورای فدراسیون حق ابتکار قانونگذاری را می‌دهد.

از سوی دیگر، مصوبات دومای ایالتی در عرض ۵ روز پس از تصویب آنها به شورای فدراسیون می‌رسد. شورای فدراسیون می‌تواند چنین قوانینی را با اکثریت نمایندگان خود تصویب کند. چنین قوانینی سپس برای امضا و توشیح ریاست جمهوری ارسال می‌شود. در صورتی که شورای فدراسیون، مصوبات دومای دولتی را بررسی نکند و ۱۴ روز از آن تاریخ گذشته باشد، قوانین به عنوان مصوبه مجمع فدرال در نظر گرفته می‌شود. در صورتی که شورای فدراسیون، مصوبه دومای دولتی را رد کند، مجلس دوما باید آن را با اکثریت حداقل دوسوم تعداد کل اعضای خود مجدداً تصویب نماید. قوانینی که به این ترتیب تصویب شوند، دیگر نیازی به تصویب مجدد توسط شورای فدراسیون ندارند.^۴

اگر رئیس جمهور از امضای مصوبه دومای دولتی و شورای فدراسیون امتناع کند، لایحه دوباره در مجلس فدرال رأی‌گیری می‌شود و اگر بیش از دوسوم نمایندگان دومای دولتی و سناتورهای شورای فدراسیون، آن لایحه را مجدداً تصویب کنند، رئیس جمهور باید حداکثر ظرف ۷ روز لایحه را توشیح نماید.^۵

1. Head of State

<http://www.constitution.ru/en/10003000-01.htm>

3. <http://duma.gov.ru/en/news/28319/>

۲. برای مشاهده متن کامل قانون اساسی روسیه به وبسایت روبرو رجوع شود:

۴. ماده (۱۰۷) قانون اساسی فدراسیون روسیه.

۵. بند «۳» ماده (۱۰۷) قانون اساسی روسیه.

۳-۱. جایگاه مجلس فدرال در قانون اساسی روسیه

قانون اساسی روسیه مصوب سال ۱۹۹۳ میلادی، شامل ۹ فصل و ۱۳۷ ماده است. در فصل پنجم قانون اساسی روسیه (مواد ۹۴ تا ۱۰۹)، ساختار و مأموریت مجلس فدرال روسیه مشخص شده است.^۱ طبق قانون اساسی مصوب سال ۱۹۹۳، نهاد قانونگذاری روسیه با عنوان «مجلس فدرال»^۲ شناخته می‌شود.^۳ در ساختار سیاسی روسیه، «نظام دومجلسی»^۴ حاکم است که از آن با عناوین «شورای فدراسیون»^۵ و «دومای دولتی»^۶ نام می‌برند.^۷ هر دو مجلس در پایتخت روسیه مستقرند. یک نماینده نمی‌تواند همزمان عضو هر دو مجلس باشد. همچنین به دلیل پیشگیری از تعارض منافع، قانونگذار دومای دولتی نمی‌تواند همزمان در نهاد قانونگذاری و اجرایی ایالتی نیز حضور داشته باشد.^۸

جدول ۱. ساختار قانون اساسی روسیه

شماره و عنوان فصل	مواد
فصل اول - مبانی نظام قانون اساسی	مواد ۱ - ۱۶
فصل دوم - حقوق و آزادی‌های شهروندان و انسان	مواد ۱۷ - ۴۶
فصل سوم - ساختار فدرال	مواد ۶۵ - ۷۹
فصل چهارم - رئیس‌جمهور فدراسیون روسیه	مواد ۸۳ - ۹۰
فصل پنجم - مجلس فدرال	مواد ۹۴ - ۱۰۹
فصل ششم - دولت فدراسیون روسیه	مواد ۱۱۰ - ۱۱۷
فصل هفتم - قوه قضائیه	مواد ۱۱۸ - ۱۲۹
فصل هشتم - خودگردانی محلی ^۹	مواد ۱۳۰ - ۱۳۳
فصل نهم - اصلاحات و بازنگری قانون اساسی	مواد ۱۳۴ - ۱۳۷

طبق قانون اساسی جدید، رئیس‌جمهوری در بسیاری از عرصه‌ها حق و تسو دارد و از اختیارات بسیار برخوردار است. همچنین، طبق اصلاحات جدید در قسمت سوم بند «۲» ماده (۹۵) قانون اساسی روسیه درباره ترکیب شورای فدراسیون، تعداد نمایندگان انتصابی از جانب رئیس‌جمهور، حداکثر ۳۰ نفر تعیین شده، در حالی که در پی اصلاحات قانون اساسی سال ۲۰۱۴ حداکثر نمایندگان انتصابی می‌توانست ۱۰ درصد تعداد اعضای شورای فدراسیون یعنی ۱۷ نماینده باشد. افزایش تعداد نمایندگان انتصابی از سوی رئیس‌جمهور با در نظر گرفتن نمایندگان تحت کنترل او از نهادهای اجرایی واحدهای تشکیل‌دهنده روسیه، یک برتری عددی تضمین شده برای رئیس‌جمهور به وجود آورده و شورای فدراسیون را بیش از پیش به رئیس‌جمهور وابسته کرده است.^{۱۰}

نمایندگان هر دو مجلس روسیه در دوران فعالیت نمایندگی از مصونیت برخوردارند، البته این مصونیت فقط منحصر به آزادی اظهار نظر برای ایفای وظایف نمایندگی است و شامل جرائم نماینده علیه شهروندان این کشور نمی‌شود.^{۱۱} سلب مصونیت نماینده مجلس فدرال با پیشنهاد دادستان کل روسیه انجام می‌شود.^{۱۲} مجلس فدرال باید به صورت دائمی فعالیت نماید و نباید هیچ‌گاه اداره کشور بدون مجلس باشد.^{۱۳}

1. The Constitution of the Russian, <http://www.constitution.ru/en/10003000-02.htm>

2. Federal Assembly

۳. ماده (۹۴) قانون اساسی روسیه.

4. Bicameral System

5. Council of the Federation

6. State Duma

۷. بند «۱» ماده (۹۵) قانون اساسی روسیه.

۸. بند «۲» ماده (۹۷) قانون اساسی روسیه.

9. Local self - government

10. The Constitution of the Russian Federation, <http://www.constitution.ru/en/10003000-05.htm>

۱۱. بند «۱» ماده (۹۸) قانون اساسی روسیه.

۱۲. بند «۲» ماده (۹۸) قانون اساسی روسیه.

۱۳. بند «۱» ماده (۹۹) قانون اساسی روسیه.

نشست‌های شورای فدراسیون و دومای دولتی علنی است، البته در قانون اساسی پیش‌بینی شده است که در شرایط خاص و به دلیل پیشگیری از نشت اطلاعات طبقه‌بندی شده و شرایط اضطراری در کشور، مجلس فدرال حق برگزاری جلسات غیرعلنی را دارد.^۱ در خصوص ملاحظات و درخواست ریاست جمهوری نیز، شورای فدراسیون و دومای دولتی جلسات مشترکی را برگزار می‌کنند.^۲ جلسات استماع نیز در داخل کمیته‌ها برگزار می‌شود.^۳ علاوه بر ریاست جمهوری؛ شورای فدرال، اعضای شورای فدراسیون، اعضای مجلس دوما و دولت فدراسیون روسیه نیز از ابتکار ارائه لوایح قانونی برخوردارند. دادگاه قانون اساسی شورای فدراسیون روسیه، دادگاه عالی فدراسیون روسیه و دادگاه عالی داوری روسیه نیز از ابتکار قانونگذاری برخوردارند.^۴

پیش‌نویس لوایح پیشنهادی دولت ابتدا به دومای دولتی فرستاده می‌شوند و پس از تصویب در این مجلس، برای تصویب نهایی به شورای فدراسیون روسیه ارجاع می‌شود.^۵

کتابخانه مجلس فدرال روسیه نیز بیش از صد و ده سال قدمت دارد. به طوری که کتابخانه دومای امپراتوری روسیه در سال ۱۹۰۶ میلادی تأسیس شد و تا سال ۱۹۱۸ به دومای امپراتوری روسیه و جمهوری‌های جانشین آن خدمات ارائه می‌داد. ایده بازسازی آن در سال ۱۹۹۱ مطرح شد. مجموعه اسناد رسمی و فهرست‌نویسی الکترونیکی آن، کتابخانه مجلس فدرال روسیه را قادر ساخته است تا خدمات مرجع و اطلاعاتی را به طیف گسترده‌ای از مراجعین از دومای دولتی و شورای فدراسیون ارائه دهد.^۶ در این کتابخانه فرایند قانونگذاری سایر کشورها مستندسازی شده‌اند.^۷ ساختمان کتابخانه جدید پارلمان روسیه در ۱۹ ژانویه ۲۰۲۱ در مسکو افتتاح شد. در این ساختمان علاوه بر گردآوری نزدیک به یک میلیون آثار پژوهشی و اسناد پارلمانی، سالن‌های هوشمندی نیز برای سخنرانی و برگزاری میزگردها و نشست‌های تخصصی ساخته شده است.^۸

۱. بند «۲» ماده (۱۰۰) قانون اساسی روسیه.

۲. بند «۳» ماده (۱۰۰) قانون اساسی روسیه.

۳. بند «۳» ماده (۱۰۱) قانون اساسی.

۴. بند «۱» ماده (۱۰۴) قانون اساسی روسیه.

۵. بند «۲» ماده (۱۰۴) قانون اساسی روسیه.

6. <https://www.degruyter.com/document/doi/10.1515/9783110954098.166/html>

7. <https://www.degruyter.com/document/doi/10.1515/9783110954098.166/html>

8. <https://www.priib.ru/en/events/1308110>

[گفتار دوم - شورای فدراسیون روسیه]

شورای فدراسیون یا «مجلس علیا» همان کارویژه مجلس سنرا در سایر کشورهای دوجلسی برعهده دارد،^۲ به همین دلیل به قانونگذاران آن سناتور می‌گویند.^۳ نمایندگان این شورا قبلاً ترکیبی از فرمانداران محلی و رؤسای مجالس مقننه محلی بودند؛ اما اکنون متشکل از نمایندگانی هستند که توسط نهادهای قانونگذاری و اجرایی مناطق محلی منصوب می‌شوند.^۴ به عبارتی از آنجایی که شورای فدراسیون نمایندگی واحدهای فدرال و صیانت از منافع آنان را برعهده دارد، می‌توان آن را به‌عنوان مجلس علیای روسیه توصیف کرد. وظایف اجرایی این شورا نیز برعهده دبیر کل است.^۵

تصویر ۴: گنادی گالوف^۶
دبیر کل شورای فدراسیون روسیه

۲-۱. تعداد سناتورها بر اساس تقسیمات کشوری

هر واحد فدرال، دارای دو کرسی در شورای فدراسیون روسیه است. یک سناتور از طرف رکن اجرایی و سناتور دیگر از طرف رکن قانونگذار هر ایالت مشخص می‌شود.^۷ در نتیجه در این شورا، ملاحظات هر دو قوه اجرایی و قانونگذاری لحاظ می‌شود و هر فدراسیون جدا از وسعت و تعداد جمعیت، دارای دو کرسی در شورای فدرال است، به همین دلیل از جایگاه بالاتری در قیاس با دومای دولتی در ساختار قانونگذاری روسیه برخوردار است.

واحدهای فدرال به ایالت‌های تشکیل دهنده فدراسیون روسیه اطلاق می‌شود. در سال ۱۹۹۳ میلادی و زمانی که قانون اساسی روسیه رسمیت یافت، ۸۹ واحد فدرال در تقسیمات کشوری روسیه به رسمیت شناخته شدند، اما تا سال ۲۰۰۸ برخی از این واحدها در همدیگر ادغام شدند و در نتیجه تعداد آنها در سال ۲۰۰۸ میلادی به ۸۳ واحد کاهش یافت. از مارس ۲۰۱۴ میلادی، **بالحاق جمهوری کریمه و شهر فدرال سواستوپول به فدراسیون روسیه، تعداد این واحدها به ۸۵ عدد افزایش می‌یابد** که از لحاظ درجه استقلال با هم متفاوتند. با توجه به اینکه هر یک از واحدهای فدرال، دارای دو نماینده در شورای فدرال روسیه (مجلس اعلای روسیه) است، به این ترتیب مجلس علیای روسیه از ۱۷۰ سناتور تشکیل شده است. این شورا ۵ معاون و ۱۰ کمیته دارد. هیچ‌یک از اعضای آن نمی‌توانند هم‌زمان عضو نهاد قانونگذاری، نهاد اجرایی یا نهادهای خودگردان محلی باشد.

۲-۲. مکان و زمان جلسات

جلسات شورای فدراسیون روسیه در ساختمان اصلی در خیابان بولشایا دمیتروفکا، مکان سابق آژانس دولتی ساختمان اتحاد جماهیر شوروی در مسکو از ۲۵ ژانویه تا ۱۵ ژوئیه و از ۱۶ سپتامبر تا ۳۱ دسامبر برگزار می‌شود. جلسات برای عموم آزاد است، اگر چه مکان جلسات می‌تواند در صورت تمایل این شورا تغییر کند و جلسات غیر علنی تشکیل شود.

1. Upper chamber of the Federal Assembly
2. <http://www.council.gov.ru/en/structure/council/>

۳. برای مشاهده اسامی کامل سناتورهای شورای فدراسیون روسیه به وبسایت زیر رجوع شود:

<http://www.council.gov.ru/en/structure/members/>

۴. مواد (۹۴) و (۹۵) قانون اساسی فدراسیون روسیه.

5. <http://council.gov.ru/en/structure/persons/1178/>

6. Gennady Golov, Secretary General of the Federation Council

۷. بند «۲» ماده (۹۵) قانون اساسی روسیه.

۲-۳. رئیس شورای فدراسیون روسیه

رئیس شورای فدراسیون روسیه، پس از رئیس جمهور و نخست‌وزیر سومین مقام مهم این کشور است. در صورت عدم توانایی رئیس جمهور و نخست‌وزیر، رئیس شورای فدراسیون روسیه تا برگزاری انتخابات، وظایف ریاست جمهوری را انجام می‌دهد. نمایندگان شورای فدرال روسیه از بین خود، رئیس و معاونانش را انتخاب می‌کنند.^۸

رئیس؛ جلسات شورای فدراسیون را اداره می‌کند و بر قوانین داخلی مجلس نظارت دارد. در غیاب او، معاونانش ریاست جلسات را برعهده دارند.^۹ از ۲۱ سپتامبر ۲۰۲۱، «والنتینا ماتوینکو»^{۱۰} از فدراسیون روسیه واحد و نماینده رکن اجرایی شهر سنت پترزبورگ، به سمت رئیس شورای فدراسیون روسیه برگزیده شده است که این مسئولیت را تا سپتامبر ۲۰۲۴ برعهده خواهد داشت.

به غیر از ماتوینکو، اسامی سایر اعضای هیئت رئیسه شورای فدراسیون روسیه در تصویر آورده شده‌اند.

تصویر ۵: والنتینا ماتوینکو
رئیس شورای فدراسیون روسیه

تصویر ۶. هیئت رئیسه شورای فدراسیون روسیه^{۱۱}

کنستانتین کوزاچف^{۱۲}
پایان دوره: سپتامبر ۲۰۲۲

آندری یاتسکین^{۱۳}
پایان دوره: سپتامبر ۲۰۲۵

آندری تُرچاک^{۱۴}
معاون اول رئیس شورای فدراسیون
پایان دوره: سپتامبر ۲۰۲۶

گالینا کارلوا^{۱۵}
پایان دوره: سپتامبر ۲۰۲۳

نیکلای زورایلوف^{۱۶}
پایان دوره: سپتامبر ۲۰۲۵

یوری ووروبف^{۱۷}
پایان دوره: سپتامبر ۲۰۲۶

۸. بند «۱» ماده (۱۰۱) قانون اساسی روسیه.

۹. ماده (۹۷) قانون اساسی روسیه.

10. Valentina Matvienko

11. <http://www.council.gov.ru/en/structure/administration/>

12. Konstantin Kosachev

13. Andrey Yatskin

14. Andrei Turchak

15. Galina Karelova

16. Nikolai Zhuravlev

17. Yury Vorobyov

۴-۲. وظایف و صلاحیت‌های شورای فدراسیون روسیه

شورای فدراسیون، مجلس اعلاي فدراسیون روسیه است، به همین دلیل قانون اساسی این کشور اختیارات و صلاحیت‌های خاصی را به این شورا داده است. در حالی که دوماي دولتي، نماینده مردم روسیه است، ولی شورای فدراسیون نمایندگي مناطق تابعه فدراسیون روسیه را بر عهده دارد. مصوبات دوماي دولتي لازم است در شورای فدراسیون نیز به عنوان مجلس علیا، تصویب شوند. در ماده (۱۰۲) قانون اساسی روسیه به صلاحیت‌های شورای فدراسیون روسیه اشاره شده است که عبارتند از:

- تصویب تغییرات مرزی،
- تصویب فرمان ریاست جمهوری روسیه در خصوص حکومت نظامی،
- تصویب فرمان ریاست جمهوری در خصوص اعلان شرایط اضطراری،
- تصمیم‌گیری پیرامون استفاده از نیروی مسلح روسیه خارج از سرزمین این کشور،
- تأیید انتخابات ریاست جمهوری روسیه،
- «استیضاح»^۱ رئیس جمهور فدراسیون روسیه،
- انتصاب قضات «دادگاه قانون اساسی روسیه، دادگاه عالی فدراسیون روسیه و دادگاه عالی داوری فدراسیون روسیه»^۲
- انتصاب و عزل دادادستان کل فدراسیون روسیه،
- اختیار «انتصاب و عزل»^۳ رئیس و معاون اتاق محاسبات و نیمی از حسابرسان آن.^۴
- مصوبات دوماي ایالتی در مورد موضوع‌های زیر نیز باید برای تصویب نهایی به شورای فدراسیون ارسال شوند:^۵
- بودجه فدرال،
- مالیات و عوارض فدرال،
- مقررات مالی، پولی، اعتباری، گمرکی و انتشار پول،
- تصویب و فسخ معاهدات بین‌المللی روسیه،
- امنیت و حفاظت از مرزهای دولتي روسیه،
- جنگ و صلح.

۵-۲. کمیته‌های شورای فدراسیون روسیه

شورای فدراسیون و دوماي ایالتی از کمیته‌ها و کمیسیون‌های متعددی تشکیل شده‌اند. این دو مجلس، با هم یک «اتاق محاسبات»^۶ را تشکیل می‌دهند که بر بودجه فدرال نظارت دارد. با توجه به اهمیت موضوع‌های مرتبط با پارلمان، کمیته‌ای نیز با عنوان «کمیته مقررات رویه‌ای و حکمرانی پارلمانی» در ساختار شورای فدراسیون روسیه ایجاد شده است که ریاست آن را در حال حاضر، «ویاچسلاف تیم چنکو»^۷ بر عهده دارد. اسامی کمیته‌های شورای فدراسیون روسیه عبارتند از:^۸

- کمیته شورای فدراسیون در مورد قانونگذاری قانون اساسی و دولت‌سازی^۹
- کمیته شورای فدراسیون در مورد ساختار فدرال، سیاست منطقه‌ای، دولت محلی و امور مناطق شمالی^{۱۰}
- کمیته شورای فدراسیون در حوزه دفاع و امنیت^{۱۱}

1 . Impeachment

2 . Constitution Court of the Russian Federation, of the Supreme Court of the Russian Federation, of the Higher Arbitration Court of the Russian Federation

3 . Appointment and Dismissal

۴. بند «۱» ماده (۱۰۲) قانون اساسی روسیه.

۵. ماده (۱۰۶) قانون اساسی روسیه.

6 . Accounting Chamber

7 . Vyacheslav Timchenko

8 . <http://council.gov.ru/en/structure/committees/>

9 . Federation Council Committee on Constitutional Legislation and State Building

10 . Federation Council Committee on Federal Structure, Regional Policy, Local Government and Northern Affairs

11 . Federation Council Committee on Defense and Security

- کمیته شورای فدراسیون در خصوص امور خارجی^۱
- کمیته شورای فدراسیون در مورد بودجه و بازارهای مالی^۲
- کمیته شورای فدراسیون در حوزه سیاست اقتصادی^۳
- کمیته شورای فدراسیون در مورد سیاست کشاورزی، غذا و مدیریت محیط زیست^۴
- کمیته شورای فدراسیون در خصوص سیاست اجتماعی^۵
- کمیته شورای فدراسیون در حوزه فرهنگ، آموزش و علوم^۶
- کمیته شورای فدراسیون در مورد مقررات رویه‌ای و حکمرانی پارلمانی^۷

گفتار سوم - دومای دولتی روسیه

ریشه لغوی واژه «دوما» به زبان روسی به معنای «فکر کردن» است. دوما، نام پارلمان کشور روسیه تزاری بود. این پارلمان در بازه زمانی میان واژگونی تزارها تا روی کار آمدن لنین آغاز به کار کرد و بازگشایی آن به فروپاشی شوروی بازمی‌گردد. از دومای دولتی با عنوان «مجلس سفلی»^۸ و از قانونگذارانش با عنوان «نماینده»^۹ نام می‌برند. دومای دولتی پس از همه‌پرسی قانون اساسی جدید، در ۱۲ دسامبر ۱۹۹۳ تأسیس شد. هریک از شهروندان بالای ۲۱ سال روسیه که منع قانونی و قضایی نداشته باشند می‌توانند در رقابت‌های دومای دولتی شرکت کنند.^{۱۰} تمرکز نمایندگان دومای دولتی باید فقط به وظایف نمایندگی معطوف شود، بنابراین نمی‌توانند همزمان در دستگاه‌های اجرایی یا سایر نهادهایی که از بودجه دولتی استفاده می‌کنند مشغول فعالیت باشند، البته فعالیت آنان در حوزه‌های آموزشی، علمی و سایر کارهای خلاقانه مستثنا شده است.^{۱۱} ساختمان دومای دولتی در خیابان «اوخوتنی ریاد» مسکو مستقر است.

۳-۱. تعداد نمایندگان

تعداد نمایندگان مجلس دوما شامل ۴۵۰ نماینده است که براساس رأی شهروندان این کشور به مدت ۵ سال انتخاب می‌شوند. ۱۳ برای مشاهده اسامی کامل همراه با تصاویر تمام نمایندگان دومای دولتی، لازم است به وبسایت <http://duma.gov.ru/en/duma/deputies> رجوع شود.

۳-۲. جلسات دومای دولتی

اولین جلسه دومای دولتی، سی روز پس از انتخابات این مجلس تشکیل خواهد شد، البته رئیس‌جمهوری از این اختیار قانون اساسی برخوردار است که خواستار بازگشایی این مجلس در کمتر از یک ماه پس از انتخابات شود.^{۱۴} اولین جلسه دومای دولتی به ریاست مسن‌ترین نماینده منتخب افتتاح خواهد شد^{۱۵} و به محض برگزاری اولین جلسه، مأموریت مجلس دومای قبلی لغو می‌شود.^{۱۶}

1. Federation Council Committee on Foreign Affairs
2. Federation Council Committee on the Budget and Financial Markets
3. Federation Council Committee on Economic Policy
4. Federation Council Committee on Agriculture and Food Policy and Environmental Management
5. Federation Council Committee on Social Policy
6. Federation Council Committee on Science, Education and Culture
7. Federation Council Committee on the Rules of Procedure and Parliamentary Governance
8. lower house
9. Deputy

۱۰. بند «۱» ماده (۷۹) قانون اساسی روسیه.

۱۱. ماده (۷۹) قانون اساسی روسیه.

۱۲. بند «۳» ماده (۵۹) قانون اساسی روسیه.

۱۳. بند «۱» ماده (۶۹) قانون اساسی روسیه.

۱۴. بند «۲» ماده (۹۹) قانون اساسی روسیه.

۱۵. بند «۳» ماده (۹۹) قانون اساسی روسیه.

۱۶. بند «۴» ماده (۹۹) قانون اساسی روسیه.

۳-۳. رئیس دوما دولتی

نمایندگان دوما دولتی از بین خودشان رئیس و نواب رئیس را انتخاب می‌کنند. ۱ در حال حاضر، «ویاچسلاو ولودین»^۲ از فراکسیون روسیه واحد، دهمین رئیس دوما دولتی است که از پنجم اکتبر ۲۰۱۶ این مسئولیت را بر عهده دارد. ۳ پس از ارسال پیش نویس لایحه به مجلس دوما، رئیس مجلس آن را برای بررسی اولیه به کمیته‌ها ارجاع می‌دهد. ۴

تصویر ۷. رئیس دوما دولتی روسیه

ویاچسلاو ولودین
رئیس کنونی مجلس دوما روسیه

ایوان ریگین
اولین رئیس مجلس دوما دولتی پس از قانون اساسی ۱۹۹۳

۳-۴. وظایف دوما دولتی

در بند «۱» ماده (۱۰۳) قانون اساسی روسیه، وظایف دوما دولتی احصا شده‌اند که عبارتند از: موافقت با انتصاب رئیس دولت فدراسیون روسیه که توسط ریاست جمهوری معرفی می‌شود، رأی اعتماد به دولت فدراسیون روسیه،

- استماع گزارش سالانه دولت فدراسیون روسیه در مورد فعالیت‌هایش و مسائل مطروحه توسط مجلس دوما،
- انتصاب و عزل رئیس بانک مرکزی فدراسیون روسیه،
- انتصاب و عزل رئیس و نیمی از حسابرسان اتاق محاسبات،
- انتصاب و عزل کمیسر حقوق بشر که طبق قانون اساسی فدرال عمل می‌کند،
- طرح اتهام علیه رئیس جمهور فدراسیون روسیه به منظور استیضاح وی (نیاز به دوسوم اکثریت است) (قانون اساسی فدراسیون روسیه، ماده (۱۰۳)).
- بیانیه عفو عمومی.^۵
- تصویب قوانین فدرال با اکثریت آرا.^۶

در صورتی که شورای فدراسیون روسیه، قانونی را رد کند، مجلسین با ایجاد «کمیسیون مصالحه»^۷ برای رفع اختلافات اقدام می‌کنند و پس از اعمال اصلاحات کمیسیون، لایحه مجدداً در مجلس دوما تصویب نهایی می‌شود.^۸

۱. بند «۱» ماده (۱۰۱) قانون اساسی روسیه.

2. Vyacheslav Volodin

3. <http://duma.gov.ru/en/duma/chairman/>

4. <http://duma.gov.ru/en/news/28319/>

5. Status and Powers, Compositions and Regulations of the State Duma, <http://duma.gov.ru/en/duma/about/>.

۶. بند «۱» ماده (۵۰۱) قانون اساسی.

7. Conciliatory Commission

۸. بند «۴» ماده (۵۰۱) قانون اساسی.

۵-۳. متولی دیپلماسی پارلمانی

«هیئت‌های دیپلماتیک دائمی دوماى دولتی»^۱ وظیفه توسعه روابط پارلمانی با سایر کشورها و حضور در مجامع پارلمانی را بر عهده دارند. مهم‌ترین اقدام‌های این هیئت‌ها در دوره هفتم دوماى روسیه عبارت بودند از:

■ برگزاری اجلاس رؤسای مجالس کشورهای اوراسیا،

■ برگزاری همایش بین‌المللی توسعه پارلماناریسم (چهارم و پنجم پوئن ۲۰۱۸)

■ برگزاری همایش بین‌المللی «نمایندگان مجلس علیه موادمخدر» در ۴ دسامبر ۲۰۱۷

هیئت‌های دیپلماتیک هفتمین دوماى روسیه همچنین موفق شدند برخی اجلاس‌های بین‌المجالسی را به میزبانی روسیه برگزار کنند. آبه دستور رئیس دوماى دولتی، هیئت‌های دیپلماتیک و «کمیته امور بین‌الملل دوماى دولتی»^۲ وظیفه دیده‌بانی و بررسی دائم ظرفیت‌های توسعه همکاری با گروه‌های دوستی سایر مجالس دنیا را بر عهده دارد. این هیئت‌ها بر اساس **قاعده اصل تناسب فراکسیون‌ها انتخاب می‌شوند** و فراکسیون اکثریت، رهبری اغلب هیئت‌های دیپلماتیک را بر عهده دارد.

دوماى دولتی روسیه ابزاری را در اختیار دارد که می‌تواند با تصمیم و ابتکار خود، گزارش‌های تهیه شده توسط دولت یا نهادهای مرتبط در حوزه سیاست خارجی را مورد بررسی قرار دهد؛ همچنین می‌تواند در مورد موضوع‌های مهم سیاست خارجی، پیام‌ها یا اعلامیه‌هایی را منتشر و مواضع دوما را به اطلاع وزارت خارجه، دولت و مردم روسیه برساند. البته این **بیانیه‌ها ضمانت اجرایی ندارند، اما در عین حال از آثار روانی بالایی برخوردارند**؛ در ضمن دوما می‌تواند با معاهدات و موافقتنامه‌های بین‌المللی دولت مخالفت کند و تا زمانی که دوما آن را تصویب نکند، معاهدات لازم‌الاجرا نخواهند بود. اعضای گروه دوستی دوماى دولتی روسیه می‌توانند بر اساس روابطی که با نهادهای اجرایی برقرار کرده‌اند و نیز اختیاراتی مانند پرسش از مقامات اجرایی، موضوعات را حل و فصل یا در جهت کاهش تنش بین دو کشور کمک کنند.^۴

۶-۳. انحلال دوماى دولتی

رئیس‌جمهور روسیه بر اساس مواد (۱۱۱) و (۱۱۷) قانون اساسی این اختیار را دارد که دوماى دولتی را منحل نماید.^۵ در صورت فرمان انحلال دوماى دولتی، رئیس‌جمهور باید قبل از چهار ماه، انتخابات آن را برگزار نماید. البته بر اساس بند «۳» ماده (۱۰۹) قانون اساسی، رئیس‌جمهور قبل از یک سال از تشکیل دوماى دولتی، اختیار انحلال آن را ندارد. در ضمن با استناد به بند «۴» ماده (۱۰۹) قانون اساسی روسیه، دوماى دولتی از لحظه طرح اتهام علیه رئیس‌جمهور روسیه تا زمانی که شورای فدراسیون تصمیمی در مورد این موضوع اتخاذ نکند، نمی‌تواند منحل شود. همچنین با استناد به بند «۵» ماده (۱۰۹) قانون اساسی روسیه، رئیس‌جمهور نمی‌تواند در شرایط اضطراری، برقراری حکومت نظامی در داخل روسیه یا ۶ ماه مانده به پایان دوره ریاست‌جمهوری، مجلس دوما را منحل نماید.

۷-۳. کمیته‌ها و کمیسیون‌ها

کمیته‌ها با برگزاری «جلسات استماع پارلمانی»^۶ بر روند فعالیت دستگاه‌های اجرایی نظارت می‌کنند.^۸ سهم نمایندگان در کمیته‌ها و کمیسیون‌های دوماى دولتی بر اساس «اصل تناسب نمایندگی جناح‌ها»^۹ است و حزبی که اکثریت آرا را در رقابت‌های انتخاباتی به دست آورده باشد، به تبع رهبری اغلب کمیته‌ها و کمیسیون‌ها را نیز بر عهده دارد. کمیته‌ها دائمی‌اند، ولی عمر کمیسیون‌ها حداکثر فقط به همان دوره مجلس محدود است و متناسب با نیاز کشور به صورت موقت ایجاد می‌شوند.^{۱۰}

1. Standing delegations of the State Duma

2. <http://duma.gov.ru/en/international/about/>

3. Committee on International Affairs of State Duma

4. Iarygina, Tatiana (2001) The Parliamentary Dimension of Foreign Policy, International Affairs, VOL 47, No 3.

۵. بند «۱» ماده (۹۰۱) قانون اساسی روسیه.

۶. بند «۲» ماده (۹۰۱) قانون اساسی روسیه.

7. Parliamentary Hearing Session

8. <http://www.eurasiancommission.org/en/nae/news/Pages/07-12-2016-8.aspx>

9. principle of proportional representation of factions

10. <http://duma.gov.ru/en/duma/commissions/>

الف) کمیته‌های مجلس دوما

- عناوین کمیته‌های مجلس دوما عبارتند از:^۱
- کمیته قانونگذاری و ساخت و ساز ایالتی^۲
 - کمیته دوما دولتی در خصوص مسائل ارضی و کشاورزی^۳
 - کمیته دوما دولتی در خصوص بودجه و مالیات‌ها^۴
 - کمیته دوما دولتی پیرامون فرهنگ^۵
 - کمیته دوما دولتی در حوزه دفاع^۶
 - کمیته دوما دولتی در حوزه انرژی^۷
 - کمیته دوما دولتی در مورد بازار مالی^۸
 - کمیته دوما ایالتی در مورد حفاظت از سلامت^۹
 - کمیته دوما دولتی در مورد سیاست اطلاعاتی، فناوری‌ها و ارتباطات^{۱۰}
 - کمیته دوما دولتی در خصوص امور بین‌الملل^{۱۱}
 - کمیته دوما دولتی در امور خانواده، زنان و کودکان^{۱۲}
 - کمیته دوما دولتی در مورد مسائل ملیت‌ها^{۱۳}
 - کمیته دوما دولتی در مورد مسائل کشورهای مستقل مشترک‌المنافع و تماس با هموطنان^{۱۴}
 - کمیته دوما دولتی کار، سیاست اجتماعی و امور کهنه‌سربازان^{۱۵}
 - کمیته دوما دولتی برای امنیت و کنترل فساد^{۱۶}
 - کمیته دوما دولتی در مورد ساخت و ساز و مسکن^{۱۷}
 - کمیته دوما دولتی در خصوص کنترل^{۱۸}
 - کمیته دوما دولتی برای توسعه جامعه مدنی، مسائل انجمن‌های عمومی و سازمان‌های مذهبی^{۱۹}
 - کمیته دوما دولتی برای توسعه خاور دور و قطب شمال^{۲۰}
 - کمیته دوما دولتی در مورد محیط‌زیست، منابع طبیعی و حفاظت از محیط‌زیست^{۲۱}
 - کمیته دوما دولتی در خصوص سیاست اقتصادی^{۲۲}
 - کمیته دوما دولتی در حوزه آموزش^{۲۳}

1. <http://duma.gov.ru/en/duma/commissions>
2. Committee on State Building and Legislation
3. State Duma Committee on Agrarian Issues
4. State Duma Committee on Budget and Taxes
5. State Duma Committee on Culture
6. State Duma Committee on Defence
7. State Duma Committee on Energy
8. State Duma Committee on Financial Market
9. State Duma Committee on Health Protection
10. State Duma Committee on Informational Policy, Technologies and Communications
11. State Duma Committee on International Affairs
12. State Duma Committee on Issues of Family, Women and Children
13. State Duma Committee on Issues of Nationalities
14. State Duma Committee on Issues of the Commonwealth of Independent States and Contacts with Fellow Countryman
15. State Duma Committee on Labor, Social Policy and Veterans' Affairs
16. State Duma Committee on Security and Corruption Control
17. State Duma Committee on Construction and Housing
18. State Duma Committee on Control
19. State Duma Committee on Development of Civil Society, Issues of Public Associations and Religious Organizations
20. State Duma Committee on Development of Far East and Arctic
21. State Duma Committee on Ecology, Natural Resources and Environment Protection
22. State Duma Committee on Economic Policy
23. State Duma Committee on Education

- کمیته دوماى دولتى در حوزه صنعت و تجارت^۱
- کمیته دوماى دولتى در حوزه مالکیت، زمین و روابط دارایی^۲
- کمیته دوماى دولتى در مورد سیاست منطقه‌ای و خودگردانی محلی^۳
- کمیته دوماى دولتى برای حفاظت از رقابت^۴
- کمیته دوماى ایالتى علوم و آموزش عالی^۵
- کمیته دوماى دولتى در مورد شرکت‌های کوچک و متوسط^۶
- کمیته ورزش و فرهنگ جسمانى دوماى دولتى^۷
- کمیته دوماى دولتى در مورد گردشگری و زیرساخت‌های گردشگری^۸
- کمیته دوماى دولتى در مورد سیاست جوانان^۹

ب) کمیسیون‌های مجلس دوما

- اسامی کمیسیون‌های دوماى دولتى روسیه عبارتند از:^{۱۰}
- کمیسیون شمارش دوماى دولتى^{۱۱}
- کمیسیون دوماى دولتى در مورد مسائل کنترل قابل اعتماد بودن اطلاعات در آمدی، اموال و تعهدات دارایی، ارائه شده توسط نمایندگان دوماى دولتى و مسائل وکالتی^{۱۲}
- کمیسیون دوماى دولتى در مورد مسائل اخلاق پارلمانی^{۱۳}
- کمیسیون دوماى ایالتى در مورد بررسی هزینه‌های بودجه فدرال برای دفاع ملی، امنیت ملی و فعالیت‌های اجرای قانون.^{۱۴}

۸-۳. فراکسیون‌های دوماى دولتى روسیه

فراکسیون‌ها به‌عنوان مهم‌ترین رکن پیشبرد فعالیت‌های دیپلماتیک مجلس قانونگذاری روسیه محسوب می‌شوند. در حال حاضر «فراکسیون روسیه واحد»^{۱۵} به‌عنوان قدرتمندترین و تأثیرگذارترین فراکسیون، پست‌های کلیدی ریاست جمهوری و ریاست هر دو مجلس علیا و سلفای روسیه را در اختیار دارند. شایان ذکر است انتخابات «هشتمین مجلس دوما»^{۱۶} پس از همه‌پرسی قانون اساسی سال ۱۹۹۳، بین ۱۷ تا ۱۹ سپتامبر ۲۰۲۱ برگزار شد و فراکسیون روسیه واحد مجدداً اکثریت قاطع ۴۵۰ کرسی مجلس دوما را به‌دست آورد. به‌دلیل ویروس کرونا، زمان رأی‌گیری به مدت سه روز افزایش یافته بود. شایان ذکر است این فراکسیون در دوازدهم آوریل ۲۰۰۱ از طریق ادغام دو حزب وحدت و «حزب سرزمین پدری»^{۱۷} تأسیس شد.^{۱۸}

1. State Duma Committee on Industry and Trade
2. State Duma Committee on Ownership, Land and Property Relations
3. State Duma Committee on Regional Policy and Local Self-Government
4. State Duma Committee on Safeguarding Competition
5. State Duma Committee on Science and Higher Education
6. State Duma Committee on Small and Medium Enterprises
7. State Duma Committee on Sport and Physical Culture
8. State Duma Committee on Tourism and Tourism Infrastructure
9. State Duma Committee on Youth Policy
10. <http://duma.gov.ru/en/duma/commissions/>
11. Counting Commission of the State Duma
12. State Duma Commission on Issues of Control over Reliability of Income Information, Property and Property Obligations, Submitted by Deputies of the State Duma, and Mandates Issues
13. State Duma Commission on Issues of Parliamentary Ethics
14. State Duma Commission on review of the Federal budget expenditures for national defense, national security and law-enforcement activity
15. United Russia Faction
16. State Duma of the 8th convocation
17. Fatherland Party
18. Every thing you need to know about United Russian Party, Russian News Agency, <https://tass.com/politics/982635>

در دوران ریاست جمهوری «دمیتری مدودوف»^۱، ولادیمیر پوتین رهبری این فراکسیون را برعهده داشت، ولی با آغاز ریاست جمهوری ولادیمیر پوتین، مدودوف به عنوان رهبر این فراکسیون انتخاب شده است.^۲
بعد از تصویب قانون اساسی جدید تاکنون هشت دور انتخابات دومای دولتی برگزار شده است. این فراکسیون در انتخابات دور هشتم دومای دولتی موفق شد ۳۲۵ کرسی از مجموع ۴۵۰ کرسی مجلس دوما را به دست آورد. در انتخابات دور هفتم در سال ۲۰۱۶ میلادی نیز این فراکسیون موفق شده بود ۵۴/۲ درصد از مجموع کرسی ها را به دست آورد.^۳ «ولادیمیر واسیلیف» نیر «رهبر پارلمانی»^۴ فراکسیون روسیه واحد است.

جدول ۲. مرجعیت حزبی رؤسای ادوار اول تا هشتم دومای دولتی پس از قانون اساسی سال ۱۹۹۳

دوره	زمان	رئیس دومای دولتی	مرجعیت حزبی
دوره اول ^۵	۱۱ ژانویه ۱۹۹۴ تا ۱۵ ژانویه ۱۹۹۶	ایوان ریبکین ^۷	حزب ارضی ^۸
دوره دوم	۱۶ ژانویه ۱۹۹۶ تا ۱۷ ژانویه ۲۰۰۰	سلزنیف ^۹	حزب کمونیست
دوره سوم	۱۸ ژانویه ۲۰۰۰ تا ۲۸ دسامبر ۲۰۰۳	سلزنیف	حزب کمونیست
دوره چهارم	۲۹ دسامبر ۲۰۰۳ تا ۲۳ دسامبر ۲۰۰۷	گریسلف ^{۱۰}	فراکسیون روسیه واحد
دوره پنجم	۲۴ دسامبر ۲۰۰۷ تا ۲۰ دسامبر ۲۰۱۱	گریسلف	فراکسیون روسیه واحد
دوره ششم	۲۱ دسامبر ۲۰۱۱ تا ۴ اکتبر ۲۰۱۶	ناریشکین ^{۱۱}	فراکسیون روسیه واحد
دوره هفتم	۵ اکتبر ۲۰۱۶ تا ۱۲ اکتبر ۲۰۲۱	ویاچسلاو ولودین	فراکسیون روسیه واحد
دوره هشتم	۱۲ اکتبر ۲۰۲۱ تاکنون	ویاچسلاو ولودین	فراکسیون روسیه واحد

در جدول ۳ آرایش فراکسیون ها در هشتمین دومای دولتی روسیه مشخص شده اند.

1. Dmitry Medvedov

دمیتری مدودوف بین سال های ۲۰۰۲ تا ۲۰۱۲ رئیس جمهور و بین سال های ۲۰۱۲ تا ۲۰۲۰ نخست وزیر روسیه بود. او از سال ۲۰۲۰ در جایگاه معاون شورای امنیت روسیه فعالیت می کند.

2. <https://www.osce.org/odihr/elections/russia/491069>

3. <https://www.statista.com/statistics/1264445/russia-parliamentary-election-results/>

4. Parliamentary Leader

5. <http://duma.gov.ru/en/duma/about/history/information/>

6. The State Duma of the Federal Assembly of the Russian Federation of the first convocation

7. Ivan Petrovich Rybkin (Agrarian Party of Russia)

8. Agrarian Party of Russia

9. Seleznev G.N. (Communist Party of the Russian Federation)

10. Gryzlov B.V. (United Russia)

11. Naryshkin S.E. (United Russia)

جدول ۳. سهم کرسی‌های فراکسیون‌های هشتمین دوماي دولتي روسيه ۱

۳۲۳ نماینده		فراکسیون روسیه واحد
۵۶ نماینده		فراکسیون حزب کمونیست ^۲
۲۷ نماینده		فراکسیون یک روسیه عادل، وطن پرست برای حقیقت ^۳
۲۲ نماینده		فراکسیون حزب لیبرال دمکرات روسیه ^۴
۱۴ نماینده		فراکسیون مردم جدید ^۵
۲ نماینده		اعضای غیر وابسته به فراکسیون ^۶
۶ نماینده		سایر اعضا ^۷
۴۵۰ نماینده		مجموع نمایندگان

1. <http://duma.gov.ru/en/duma/factions/>

2. Communist Party of the Russian Federation

3. Faction of the Political Party A Just Russia — Patriots — For Truth

4. Faction of the Political Party Liberal-Democratic Party of Russia

5. Faction of the Political Party NEW PEOPLE

6. Non – faction members

7. Vacant Parliamentary Mandates

[گفتار چهارم - ملزومات توسعه روابط پارلمانی بین جمهوری اسلامی ایران و فدراسیون روسیه]

یکی از ظرفیت‌های دیپلماتیک جمهوری اسلامی ایران گسترش روابط دوسویه بین مجلس شورای اسلامی با دومای دولتی و شورای فدراسیون روسیه با تمرکز بر اشتراک گذاری تجارب مجلسین دو کشور در حوزه قانونگذاری، نظارت و فعالیت‌های دیپلماتیک پارلمانی است. یکی از ظرفیت‌های دیپلماتیک قوه مقننه، گروه‌های دوستی هستند. در مجلس یازدهم و براساس گزارش اداره امور بین‌الملل مجلس شورای اسلامی، روسیه، عراق، کویت، نیجر و بورکینافاو، در یک گروه دوستی قرار دارند که تجانس فرهنگی و قربت جغرافیایی پایینی با یکدیگر دارند.^۱ روسیه در زمره کشورهای اتحادیه اروپا، عراق و کویت در ذیل کشورهای قاره آسیا، نیجر و بورکینافاسو نیز در ذیل کشورهای آفریقایی قرار دارند. این واگرایی جغرافیایی می‌تواند به کاهش انسجام راهبردی و کارآمدی گروه دوستی مجلس شورای اسلامی با روسیه منجر شود. توصیه می‌شود به منظور ارتقای مزیت راهبردی این گروه، به جای کشورهای حوزه غرب آسیا یا آفریقا، کشورهای آسیای میانه در این گروه قرار گیرند که خروجی آن افزایش نقش دیپلماسی پارلمانی در توسعه کریدور شمال و جنوب و تحول در فعالیت‌های دیپلماسی پارلمانی اقتصادی در آسیای میانه خواهد بود.

استفاده از تجارب مجالس دو کشور در حوزه‌های نظارتی نیز می‌تواند در دستور کار قرار گیرد که از مصادیق آن می‌توان به دعوت دومای دولتی روسیه در سپتامبر ۲۰۲۱ (شهریور ماه ۱۴۰۰) برای سفر هیئتی دیپلماتیک از طرف مجلس شورای اسلامی برای نظارت بر انتخابات دومای دولتی اشاره کرد.^۲ بخش دیگری از ابتکار دیپلماتیک قوه مقننه، اهتمام نمایندگان برای توسعه «دیپلماسی پارلمانی فراهیم محور»^۳ است. در حال حاضر فراهیم محور روسیه واحد حداقل تا یک دهه آینده، فراهیم محور بر قوای مقننه و مجریه خواهد بود که لازم است سازوکارهای توسعه رایزنی‌های دو جانبه بین رؤسای فراهیم محورهای مجلس دو کشور فراهم شود. در این میان رایزنی اداره کل امور بین‌الملل قوه مقننه با وزارت امور خارجه برای شناسایی نمایندگان شاخص و اثرگذار مجلسین روسیه براساس اولویت‌های راهبردی دو کشور و رایزنی متقابل با «رابط پارلمانی» فراهیم محور روسیه واحد نیز می‌تواند پایه‌های «دیپلماسی پارلمانی فراهیم محور»^۴ را مستحکم‌تر نماید. اهتمام نمایندگان دو کشور برای باز دیدهای میدانی متقابل از پارلمان و نهادهای تابعه نیز می‌تواند در تبادل تجارب قانونگذاری و نظارتی مؤثر باشد. یکی دیگر از سازوکارهای توسعه دیپلماسی پارلمانی متقابل، شناسایی ظرفیت‌های همکاری در حاشیه مجامع پارلمانی است. هیئت دیپلماتیک دومای دولتی روسیه در برخی مجامع پارلمانی همچون مجمع مجالس آسیایی و اتحادیه بین‌المجالس جهانی نیز حضور دارند. هوشمندسازی و هدایت مذاکرات پیرامونی هیئت‌های پارلمانی دو کشور در مجامع پارلمانی به سمت توسعه روابط اقتصادی و سیاسی و همچنین همسویی مواضع دیپلماسی هسته‌ای بسیار حائز اهمیت است.

جدول ۴. مجامع پارلمانی که هیئت‌های دیپلماتیک دومای دولتی در آن مشارکت دارند^۵

مجمع مجالس آسیایی	اجلاس پارلمانی بارنتز ^۶	اتحادیه بین‌المجالس جهانی	مجمع بین‌المجالس ارتدوکس ^۷
شورای نور دیک ^۸	مجمع پارلمانی همکاری‌های دریای سیاه ^۹	اجلاس پارلمانی آسیا پاسیفیک ^{۱۰}	مجمع پارلمانی سازمان پیمان امنیت دسته‌جمعی ^{۱۱}
اجلاس قانونگذاران منطقه آرکتیک ^{۱۲}	مجمع بین‌المجالس آسه‌آن ^{۱۳}	مجالس آمریکای لاتین ^{۱۴}	پارلاسور (پارلمان مرکوسور) ^{۱۵}
پارلمان پان‌آفریقا ^{۱۶}	پارلمان آمریکای لاتین	مجمع پارلمانی اتحادیه بیلاروس و روسیه ^{۱۷}	

۱. مصطفی دلاورپور اقدم، پیشران‌های مدیریت جهادی قوه مقننه، انتشارات کتابخانه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی، ۱۰۴۱، ص ۵۳۴.

2. <https://www.farsnews.ir/news/14000629000796/>

3. Faction basis Parliamentary Diplomacy

4. Faction basis Parliamentary Diplomacy

5. <http://duma.gov.ru/en/international/orgs/>

6. Barents Parliamentary Conference (BPC)

7. Interparliamentary Assembly on Orthodoxy (IAO)

8. Nordic Council (NC)

9. Parliamentary Assembly of the Black Sea Economic Cooperation (PABSEC)

10. The Asia-Pacific Parliamentary Forum (APPF)

11. Parliamentary Assembly of the Organization for Security and Co-operation in Europe (OSCE PA)

12. The Conference of Parliamentarians of the Arctic Region (CPAR)

13. ASEAN Inter-Parliamentary Assembly (AIPA)

14. The Central American Parliament (CAP)

15. PARLASUR (The Mercosur Parliament)

16. The Pan-African Parliament (PAP)

17. Parliamentary Assembly of the Union of Belarus and Russia (PA UBR)

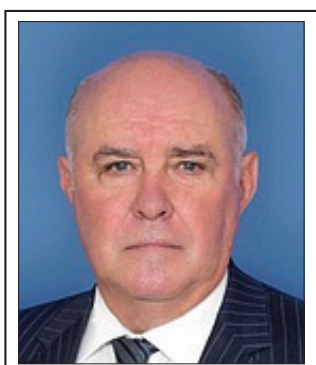

ارائه ابتکارات سیاسی مجلس شورای اسلامی برای برگزاری کنفرانس امنیت پایدار بین مجالس کشورهای حوزه قفقاز با حضور رؤسای مجالس ایران و روسیه می‌تواند به صلح پایدار در قفقاز جنوبی کمک کند. مذاکره با کمیته‌های مجلسین روسیه نیز باید در چارچوت اولویت‌های راهبردی و تحقق‌گزینه قرن بیست‌ویکم - قرن آسیا سازماندهی شود. با توجه به تعمیق روابط راهبردی ایران و روسیه به‌ویژه در حوزه‌های سیاسی، دفاعی، اقتصادی و انرژی، توصیه می‌شود توجه مجریان دیپلماتی جمهوری اسلامی ایران به برخی کمیته‌های پارلمانی افزایش یابد که از مصادیق آن می‌توان به کمیته‌های دفاع و امنیت، روابط خارجی و سیاست اقتصادی شورای فدراسیون روسیه و در دوما دولتی نیز می‌توان به کمیته‌های دفاعی، امنیت ملی و انرژی اشاره کرد.^۱

تصویر ۸. کمیته‌های راهبردی شورای فدراسیون روسیه در راهبرد دیپلماسی پارلمانی جمهوری اسلامی ایران

آندری کاتیوف^۲
رئیس کمیته سیاست اقتصادی

گریگوری کاراسین^۳
رئیس کمیته روابط خارجی

پاول نیکولایویچ زاوالنی^۴
رئیس کمیته انرژی دوما دولتی

واسیلی ایوانوویچ^۵
رئیس کمیته امنیت ملی و فساد دوما دولتی

مشارکت فعال و همراهی هدفمند نماینده‌ای از طرف کمیسیون‌های تخصصی مجلس شورای اسلامی در سفر هیئت‌های دیپلماتیک دستگاه‌های اجرایی به روسیه، می‌تواند در همسویی حداکثری دیپلماسی پارلمانی و رسمی کشورمان در توسعه روابط همه‌جانبه با روسیه مؤثر باشد. افزایش رایزنی‌های دوجانبه بین رئیس کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی مجلس شورای اسلامی با همتای خود در کمیته امور بین‌الملل و «کمیته دولت‌های مستقل مشترک المنافع»^۶ دوما دولتی روسیه، به ارتقای ظرفیت مجالس دو کشور در فرایند امنیت پایدار منطقه‌ای کمک شایانی می‌کند. توصیه می‌شود یک سند راهبرد همکاری‌های مشترک بین مجلسین دو کشور تهیه و در آن ظرفیت مجالس دو کشور به خوبی تبیین شود. در این میان گسترش دیپلماسی اقتصادی دوجانبه بسیار حائز اهمیت است. مذاکره اعضای هیئت دیپلماتیک مجلس شورای اسلامی با فعالان اقتصادی روسیه، اهتمام دو کشور برای رفع خلأهای تقنینی و نظارتی توسعه روابط راهبردی و تقویت کریدور شمال - جنوب از مصادیق توسعه دیپلماسی پارلمانی اقتصادی بین دو کشور است. همزمان رایزنی رؤسای کمیسیون سیاست خارجی مجلس شورای اسلامی با رئیس کمیته امور بین‌الملل برای اتخاذ مواضع همسو در مذاکرات هسته‌ای می‌تواند به انزوای سیاست‌های مداخله‌گرایانه و زیاده‌خواهانه آمریکا کمک نماید. توصیه می‌شود توسعه منطقه‌گرایی پارلمانی نیز به‌عنوان یکی از اولویت‌های هیئت دیپلماتیک پارلمانی دو کشور مورد توجه قرار گیرد. رایزنی هیئت‌های دیپلماتیک مجالس روسیه و جمهوری اسلامی ایران برای تأسیس اتحادیه بین‌المجالس کشورهای حاشیه دریای خزر، اتحادیه بین‌المجالس اوراسیا و اتحادیه بین‌المجالس شانگهای مصادیقی از همکاری مجلسین دو کشور برای توسعه نهادگرایی پارلمانی است.

1. https://usrbc.org/site/resources/governments/russian_government_state_duma/duma_leadership
2. Andrey Kutepov
3. Grigory Karasin
4. Pavel Nikolayevich Zavalny
5. Vasily Ivanovich
6. Commonwealth of Independent States (CIS) of State Duma

[جمع‌بندی و نتیجه‌گیری]

یکی از سازوکارهای تحقق قرن پیش‌رو - قرن آسیا، اهتمام نمایندگان قوه مقننه برای گسترش روابط پارلمانی با همسایگان و کشورهای مهم آسیایی همچون چین، هند، اندونزی، مالزی، ژاپن و پاکستان است. در این میان تدوین سند پشتیبان توسعه همکاری‌های مجلسین جمهوری اسلامی ایران و روسیه به‌عنوان همسایه شمالی نقش مهمی را در تحقق کریدور شمال - جنوب و توسعه دیپلماسی پارلمانی اقتصادی و انرژی ایفا می‌کند. رایزنی کمیسیون‌های مجلس شورای اسلامی با کمیته‌های متناظر در دومای دولتی و شورای فدراسیون روسیه با تمرکز بر ظرفیت‌ها و نقاط قوت دو کشور، گام مهمی در جهت توسعه منطقه‌گرایی پارلمانی قلمداد می‌شود. از طرفی اتخاذ راهبرد مشترک و همسو در سازمان‌های بین‌المللی و اتحادیه بین‌المجالس جهانی، ظرفیت چانه‌زنی کشورهای جنبش عدم تعهد برای مقابله با سیاست‌های یک‌جانبه‌گرایانه غرب به‌ویژه آمریکا را افزایش می‌دهد. در این میان تمرکز رایزنی گروه دوستی مجلس شورای اسلامی با روسیه به سمت مدیریت ابرچالش‌ها و مسائل اساسی مشترک و همچنین رایزنی در جهت استقرار امنیت پایدار در قفقاز جنوبی بسیار حائز اهمیت است. شناسایی ظرفیت‌های قانونگذاری و رفع قوانین مزاحم در حوزه توسعه دیپلماسی اقتصادی در آسیای میانه، بازار مناسبی را برای صادرات کالاها و خدمات ایرانی فراهم می‌کند. مجلسین دو کشور با اتخاذ سیاست‌های همسو در خصوص مخالفت با توسعه ناتو به شرق یا دفاع از حقوق هسته‌ای جمهوری اسلامی ایران، می‌توانند به شکست سیاست‌های یک‌جانبه‌گرایانه آمریکا کمک کنند. دو کشور در حوزه مدیریت دانش و فناوری صنایع دفاعی نیز دستاوردهای قابل توجهی دارند، به‌طوری که مذاکره رئیس کمیسیون امنیت ملی و سیاست خارجی مجلس شورای اسلامی با همتای سیاسی خود در دومای دولتی روسیه، فرصت‌های مناسبی را برای پایه‌گذاری طرح‌های مشترک دفاعی و اتخاذ دیپلماسی دفاعی منسجم در منطقه فراهم می‌کند.

[منابع و مأخذ]

۱. دلاور پور اقدم، مصطفی. پیشران‌های مدیریت جهادی قوه مقننه، انتشارات کتابخانه و مرکز اسناد مجلس شورای اسلامی، ۱۴۰۱.
2. David A. Law, Russian Civilization, New York: Arno Press, 1975.
3. Everything you need to know about United Russian Party, Russian News Agency, <https://tass.com/politics/982635>
4. <http://duma.gov.ru/en/duma/about/history/information/>
5. <http://duma.gov.ru/en/duma/commissions/>
6. <http://duma.gov.ru/en/duma/factions/>
7. <http://duma.gov.ru/en/international/about/>
8. http://orlandofiges.info/section2_1905TheFirstRussianRevolution/index.php
9. <http://www.constitution.ru/en/10003000-01.htm>
10. <http://www.constitution.ru/en/10003000-05.htm>
11. <http://www.constitution.ru/en/10003000-06.htm>
12. <http://www.council.gov.ru/en/structure/administration/>
13. <http://www.council.gov.ru/en/structure/council/>
14. <http://www.council.gov.ru/en/structure/members/>
15. <http://www.eurasiancommission.org/en/nae/news/Pages/07-12-2016-8.aspx>
16. <https://alphahistory.com/russianrevolution/1905-revolution/>
17. https://usrbc.org/site/resources/governments/russian_government_state_duma/duma_leadership.
18. <https://www.britannica.com/biography/Mikhail-Ivanovich-Kalinin>
19. <https://www.britannica.com/place/Russia/Government-and-society#ref422448>
20. <https://www.britannica.com/place/Russian-Empire/Revolution-of-1905-and-the-First-and-Second-Dumas>
21. <https://www.britannica.com/summary/Boris-Yeltsin>
22. <https://www.britannica.com/summary/Russian-Revolution>
23. https://www.cs.mcgill.ca/~rwest/wikispeedia/wpcd/wp/r/Russian_constitutional_crisis_of_1993.htm
24. <https://www.degruyter.com/document/doi/10.1515/9783110954098.166/html>
25. <https://www.iwm.org.uk/history/what-was-the-february-revolution>
26. <https://www.osce.org/odihr/elections/russia/491069>
27. <https://www.prlib.ru/en/events/1308110>
28. <https://www.statista.com/statistics/1264445/russia-parliamentary-election-results/>
29. <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/02606755.2019.1615672>
30. <https://www.thoughtco.com/causes-of-the-russian-revolution-1221800>
31. <https://www.thoughtco.com/russian-revolutions-1905-1221816>
32. Iarygina, Tatiana (2001). Parliamentary Dimension of Foreign Policy, International Affairs, VOL 47, No 3.
33. Status and Powers, Compositions and Regulations of the State Duma, <http://duma.gov.ru/en/duma/about/>.
34. The Constitution (Basic Law) of The Russian Soviet Federative Socialist Republic, <https://www.prlib.ru/en/node/420902>
35. The Constitution of the Russian, <http://www.constitution.ru/en/10003000-02.htm>

مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی

تهران، خیابان پاسداران، روبروی پارک نیاوران (ضلع جنوبی، پلاک ۸۰۲)

تلفن: ۷۵۱۸۲۰۰۰ صندوق پستی: ۱۵۸۷۵-۵۸۵۵ پست الکترونیک: mrc@majles.ir

وبسایت: rc@majles.ir